

خلاصه ای از زندگی نامه امام رضا(ع) را بیان کنید.

امام رضا (ع) هشتمین امام شیعیان از سلاله پاک رسول خدا (ص) و هشتمین جانشین پیامبر مکرم اسلام (ص) است. بنا بر نظر مشهور مورخان وی در یازدهم ذی قعدة سال ۱۴۸ هـ. ق، در مدینه منوره متولد شد. نام مبارکش، علی، کنیه آن حضرت، ابوالحسن و دارای القاب متعددی از جمله؛ رضا، صادق، صابر، فاضل، قره اعین المؤمنین و... هستند، اما مشهورترین لقب ایشان، «رضا» به معنای «خشنودی» است.

پدر بزرگوار امام رضا، امام موسی کاظم (ع) پیشوای هفتم شیعیان بودند که در سال ۱۸۳ هـ. ق، به دست هارون عباسی به شهادت رسیدند، و مادر گرامیشان نجمه (تکتم) نام داشت.

امام رضا (ع) در مدینه، پس از شهادت پدر، امامت بر مردم را بر عهده گرفت، و به رسیدگی امور پرداخت، شاگردان پدر را به دور خودش جمع کرد و به تدریس و تکمیل حوزه علمیه جدش امام صادق (ع) مشغول شد و در این راستا گام های بزرگ و استواری برداشت.

مدت امامت حضرت رضا(ع)، حدود ۲۰ سال طول کشید، که ۱۷ سال آن در مدینه و سه سال آخر آن در خراسان گذشت.

در مورد تعداد فرزندان آن حضرت اختلاف وجود دارد، برخی امام جواد(ع) را تنها فرزند ایشان دانسته و گروهی نیز فرزندان دیگری را برای حضرتشان برمی‌شمارند.

امام رضا (ع) پس از هفده سال سکونت در مدینه و تبلیغ دین و ارشاد مردم، با نقشه و حيله مأمون عباسی، راه خراسان را در پیش گرفت. آن حضرت پس از قبول اجباری ولایت عهدی مأمون و گذشت سه سال، در ۵۵ سالگی به دست این خلیفه عباسی به شهادت رسید.

تاریخ ولادت

امام رضا(ع) هشتمین امام شیعیان، از سلاله پاک رسول خدا(ص) و هشتمین جانشین پیامبر مکرم اسلام است. بنا بر نظر مشهور مورخان امام رضا(ع)، در یازدهم ذی قعدة سال ۱۴۸ هجری قمری در مدینه منوره متولد شد. [۱]

نام و القاب

نام مبارکش «علی»، کنیه آن حضرت، «ابوالحسن» و دارای القاب متعددی از جمله؛ رضا، صابر، فاضل، قره اعین المؤمنین (نور چشم مؤمنان) و... هستند، [۲] اما مشهورترین لقب ایشان، «رضا» به معنای «خشنودی» است.

پدر و مادر

پدر بزرگوار امام رضا(ع)، امام موسی کاظم(ع) پیشوای هفتم شیعیان بودند که در سال ۱۸۳ هـ. ق. به دست هارون عباسی به شهادت رسیدند.

مادر گرامی امام رضا(ع) نجمه نام داشت. [۳] البته نام های دیگری نیز برای مادر گرامیشان ذکر کرده اند. [۴]

دوران کودکی و جوانی

حضرت رضا(ع)، دوران کودکی و جوانی را تا سال ۲۰۱ هجری قمری در مدینه طیبه [۵] که مهبط وحی بود در خدمت پدر بزرگوارش سپری کرد و مستقیماً تحت تعلیم و تربیت امام هفتم(ع) قرار گرفت و علوم و معارف و اخلاق و تربیتی را که امام کاظم(ع) از پدرانش به ارث برده بود، به او آموخت. [۶]

گزارشی از حضور ایشان در بغداد هنگام زندانی بودن پدر بزرگوارشان در آن شهر در دسترس نیست.

ازدواج

امام رضا(ع) دارای تعدادی کنیز بودند، از جمله کنیزان ایشان، سبیکه مادر امام جواد(ع) است. وی کنیزی بود که به او سبیکه یا ذره می گفتند، حضرت رضا او را خیزران نام گذاشتند و این بانو از اهالی نوبه (منطقه ای در آفریقا)

است. [۷] و همسر دائمی امام رضا(ع) ام حبیبه بود. [۸]

فرزندان

در تعداد و اسامی فرزندان امام رضا(ع) نقل های مختلفی وجود دارد؛ گروهی آنها را پنج پسر و یک دختر، به نام های محمد قانع، حسن، جعفر، ابراهیم، حسین و عایشه ذکر کرده اند؛ [۹] همچنین در نقلی شیخ صدوق در سلسله سند روایتی از فاطمه به عنوان یکی از دختران آن حضرت نام برده است؛ [۱۰] اما شیخ مفید بر این عقیده است، که امام هشتم(ع)، فرزندی جز امام جواد(ع) نداشتند. [۱۱] ابن شهرآشوب [۱۲] و طبرسی، [۱۳] نیز بر همین اعتقادند.

امامت

امامت و وصایت حضرت رضا(ع) بارها توسط رسول خدا(ص)، پدر بزرگوار و اجداد طاهربینشان(ع) اعلام شده بود. به ویژه امام کاظم(ع) بارها در حضور مردم، ایشان را به عنوان وصی و امام بعد از خویش معرفی کرده بودند که به یک نمونه از آنها اشاره می شود:

از محمد بن اسماعیل بن فضل هاشمی چنین روایت شده است که گفت: بر امام موسی کاظم(ع) وارد شدم در حالی که ایشان به شدت مریض بودند، به حضرت عرض کردم: اگر خدای ناکرده برای شما اتّفاقی بیفتد- و خدا آن روز را نیاورد- به چه کسی رجوع کنیم (امام بعد از شما کیست)؟ فرمود: «به فرزندم علی، نوشته او، نوشته من است، و او وصی و جانشین من بعد از مرگم خواهد بود». [۱۴]

امام رضا (ع) در مدینه، پس از شهادت پدر، امامت بر مردم را بر عهده گرفت، و به رسیدگی امور پرداخت، شاگردان پدر را به دور خودش جمع کرد و به تدریس و تکمیل حوزه علمیه جدش امام صادق (ع) مشغول شد و در این راستا گام های بزرگ و استواری برداشت.

پس از شهادت امام کاظم(ع) که در سال ۱۸۳ هـ ق رخ داد، آغاز امامت حضرت رضا(ع) شروع شد، و با توجه به این که هارون (پنجمین خلیفه عباسی) در سال ۱۹۲ از دنیا رفت، ده سال از امامت حضرت رضا(ع) معاصر زمان هارون بود.

مدت امامت آن حضرت، حدود ۲۰ سال طول کشید که ۱۷ سال آن در مدینه و سه سال آخر آن در خراسان گذشت.

شهادت

امام رضا(ع) پس از هفده سال سکونت در مدینه و تبلیغ دین و ارشاد مردم، با نقشه و حیلۀ مأمون عباسی، راه خراسان را در پیش گرفت. آن حضرت پس از قبول اجباری ولایت عهدی مأمون و گذشت سه سال، در ۵۵ سالگی به دست مأمون خلیفه عباسی به شهادت رسید.

در تعیین سال شهادت امام نقل های مختلفی به ثبت رسیده است. گروهی سال ۲۰۲ هجری قمری را سال شهادت حضرت می دانند [۱۵] و عده ای سال ۲۰۳ هجری قمری را؛ [۱۶] اما مشهور، نظریه دوم است.

در تعیین روز شهادت آن حضرت نیز اتفاق نظر نیست؛ مانند در روز جمعه از ماه رمضان، [۱۷] هفدهم ماه صفر، [۱۸] و آخر ماه صفر. [۱۹]

در میان این نقل ها، نظریه آخر؛ یعنی آخرین روز از ماه صفر، مشهورترین و قابل اعتمادترین نقل است. بنابراین، مشهورترین و قوی ترین نظریه در تاریخ شهادت آن حضرت، روز جمعه، آخرین روز ماه صفر سال ۲۰۳ هجری قمری است. [۲۰]

فضائل

از نگاه بزرگان شیعه، امام رضا(ع) همانند دیگر امامان معصوم(ع)، دارنده تمام کمالات و فضایل اخلاق انسانی در مرتبه اعلی است. به گفته آنان، او آن چنان در قلّه شکوهمند کمال و فضیلت قرار دارد که نه تنها دوستان و پیروانش او را ستوده اند، بلکه دشمنان کینه توز و سرسخت هم به مدح و ستایش او پرداخته اند. درباره اوصاف اخلاقی آن حضرت «ابراهیم بن عباس» می گوید: «هرگز ندیدم که امام رضا(ع) به کسی یک کلمه جفا کند و

ندیدم که سخن شخصی را قطع کند و ندیدم که نیازمندی را از درگاه خویش رد کند. او هرگز در حضور افراد تکیه نمی‌داد و هرگز او را ندیدم که با صدای بلند بخندد، بلکه خنده اش تبسم و لبخند بود. وقتی که کنار سفره می نشست، همه خدمت کاران و غلامان را کنار سفره می نشاندد.» [۲۱]

خلفای هم عصر

امام رضا(ع) در دوران امامت خود با سه تن از حُکام و خلفای عباسی روبه‌رو و معاصر بود: هارون الرشید، امین و مأمون. [۲۲]

برای آشنایی بیشتر با زندگی امام هشتم شیعیان(ع)، می توانید به سایت اسلام پدیا، مدخل «امام رضا» مراجعه نمایید.

[۱]. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، محقق و مصحح: غفاری، علی اکبر، آخوندی، محمد، ج ۱، ص ۴۸۶، دار الکتب الإسلامية، تهران، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ق؛ مجلسی، محمد باقر، مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، محقق و مصحح: رسولی محلاتی، هاشم، ج ۶، ص ۷۰، دار الکتب الإسلامية، تهران، چاپ دوم، ۱۴۰۴ ق؛ شیخ مفید، الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، ج ۲، ص ۲۴۷، کنگره شیخ مفید، قم، چاپ اول، ۱۴۱۳ ق.

[۲]. خصیبه، حسین بن حمدان، الهدایة الكبرى، ص ۲۷۹، البلاغ، بیروت، ۱۴۱۹ ق؛ اربلی، علی بن عیسی، کشف الغمة فی معرفة الأئمة، محقق و مصحح: رسولی محلاتی، هاشم، ج ۲، ص ۲۸۴، بنی هاشمی، تبریز، چاپ اول، ۱۳۸۱ ق.

[۳]. طبرسی، احمد بن علی، الاحتجاج علی أهل اللجاج، ج ۲، ص ۳۷۴، نشر مرتضی، مشهد، چاپ اول، ۱۴۰۳ ق؛ شیخ مفید، الاختصاص، ص ۱۹۶، کنگره شیخ مفید، قم، ۱۴۱۳ ق.

[۴]. امین عاملی، سید محسن، سیره معصومان، ترجمه حجتی کرمانی، علی، ج ۶، ص ۱۴۲، نشر سروش، تهران، ۱۳۷۶ ش؛ قرشی، باقر شریف، پژوهشی دقیق در زندگانی امام رضا علیه السلام، ترجمه صالحی، سید محمد، ج ۱، ص ۴۰ و ۴۱، اسلامیه، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۲ ش.

[۵]. جعفریان، رسول، حیات فکری و سیاسی امامان شیعه علیهم السلام، ص ۴۳۶، انصاریان، قم، چاپ ششم، ۱۳۸۱ ش؛

[۶]. ر.ک: پژوهشی دقیق در زندگانی امام رضا علیه السلام، ج ۱، ص ۵۰.

[۷]. طبرسی، فضل بن حسن، إعلام الوری بأعلام الهدی، ج ۲، ص ۹۱، نشر آل البيت، قم، ۱۴۱۷ ق؛ امین عاملی، سید محسن، أعیان الشیعة، ج ۲، ص ۳۲، دار التعارف، بیروت، ۱۴۰۳ ق.

[۸]. شیخ صدوق، عیون أخبار الرضا علیه السلام، محقق و مصحح: لاجوردی، مهدی، ج ۲، ص ۱۴۷، نشر جهان، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۸ ق؛ مازندرانی، ابن شهر آشوب، المناقب، ج ۴، ص ۳۶۷، نشر علامه، قم، ۱۳۷۹ ق؛ أعیان الشیعة، ج ۲، ص ۲۳؛ شمس الدین محمد بن طولون، الأئمة الاثنا عشر، ص ۹۷، نشر رضی، قم، بی تا؛ المرعشی التستری، القاضی نورالله، إحقاق الحق و إزهاق الباطل، ج ۱۲، ص ۳۸۶، مکتبة آية الله المرعشی النجفی، قم، چاپ اول، ۱۴۰۹ ق.

[۹]. مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۴۸، ص ۳۲۰، دار إحياء التراث العربی، بیروت، چاپ دوم، ۱۴۰۳ ق؛ محدث اربلی، کشف الغمة فی معرفة الأئمة، ج ۲، ص ۷۹۱، نشر رضی، قم، چاپ اول، ۱۴۲۱ ق؛ أعیان الشیعة، ج ۲، ص ۱۳؛ و ر.ک: شبراوی، جمال الدین، ص ۳۴۶ و ۳۴۷، دار الكتاب، قم، چاپ اول، ۱۴۲۳ ق؛ حموی، محمد بن اسحاق، أنیس المؤمنین، ص ۲۰۳، بنیاد بعثت، تهران، ۱۳۶۳ ش؛ حسینی عاملی، سید تاج الدین، التتمة فی تواریخ الأئمة علیهم السلام، ص ۱۲۳، نشر بعثت، قم، چاپ اول، ۱۴۱۲ ق.

[۱۰]. «حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ ... قَالَ حَدَّثَنَا فَاطِمَةُ بِنْتُ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى (ع)...»؛ شیخ صدوق، عیون أخبار الرضا علیه السلام، محقق و مصحح: لاجوردی، مهدی، ج ۲، ص ۷۱، نشر جهان، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۸ ق.

- [١١]. الإرشاد فى معرفة حجج الله على العباد، ج ٢، ص ٢٧١: «وَمَضَى الرَّضَا عَلِيٌّ بِنُ مُوسَى (ع) وَ لَمْ يَتْرُكْ وَ لَدَا تَعَلَّمُهُ إِلَّا ابْنَهُ الْإِمَامَ بَعْدَهُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ (ع)».
- [١٢]. المناقب، ج ٤، ص ٣٦٧: «وَوَلَدَهُ مُحَمَّدٌ الْإِمَامُ فَقَطْ».
- [١٣]. إعلام الورى بأعلام الهدى، ج ٢، ص ٨٦: «و كان للرضا عليه السلام من الولد ابنه أبو جعفر محمد بن عليّ الجواد عليه السلام لا غير».
- [١٤]. عيون أخبار الرضا عليه السلام، ج ١، ص ٢٠ و ٢١.
- [١٥]. الأئمة الاثنا عشر، ص ٩٨؛ ابن ابى الثلج، تاريخ أهل البيت، تحقيق: حسينى، سيدمحمد رضا، ص ٨٣، آل البيت، قم، چاپ اول، ١٤١٠ق.
- [١٦]. الكافى، ج ١، ص ٤٨٦؛ الإرشاد فى معرفة حجج الله على العباد، ج ٢، ص ٢٤٧؛ أنيس المؤمنين، ص ٢٠٣؛ طبرسى، فضل بن حسن، تاج الموالي، ص ٩٨، دار القار، بيروت، چاپ اول، ١٤٢٢ق؛ التتمة فى تواريخ الأئمة عليهم السلام، ص ١٢٣.
- [١٧]. فتال نيشابورى، روضة الواعظين و بصيرة المتعظين، ج ١، ص ٥٣١، نشر دليل ما، قم، چاپ اول، ١٤٢٣ق.
- [١٨]. التتمة فى تواريخ الأئمة عليهم السلام، ص ١٢٣.
- [١٩]. الأئمة الاثنا عشر، ص ٩٨؛ إعلام الورى بأعلام الهدى، ج ٢، ص ٤١؛ أنيس المؤمنين، ص ٢٠٣.
- [٢٠]. بحار الأنوار، ج ٤٩، ص ٣.
- [٢١]. عيون اخبار الرضا(ع)، ج ٢، ص ١٨٤.
- [٢٢]. پژوهشى دقيق در زندگانى امام رضا عليه السلام، ج ٢، ص ٣٤٧.